

**Vabariigi Valitsuse määruse
„Letipea maastikukaitseala kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI**

1. Sissejuhatus

Looduskaitseaduse § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta alla kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega muudetakse olemasoleva maastikukaitseala kaitse-eesmärke ja kaitsekorda.

Kaitseala asub Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas Letipea külas.

Letipea maastikukaitseala (edaspidi *kaitseala*) territoorium on olnud osaliselt kaitse all alates 1992. aastast, kui Lääne-Viru Maavalitsuse 30. jaanuari 1992. a määrusega nr 29 „Letipea linnustiku kaitseala kohta” moodustati Letipea ornitoloogiline kaitseala. Kaitseala piire ja kaitsekorda on muudetud Vabariigi Valitsuse 30. mai 2000. a määrusega nr 171 „Letipea maastikukaitseala kaitse-eeskiri”.

Vastavalt looduskaitseaduse § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni looduskaitseaduse alusel kehtestatakse uued kaitse-eeskirjad. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid kinnitatakse kaitse all olevale alale kehtivate õigusaktide kohane kaitsekord.

Eelnõukohase määrusega muudetakse looduskaitseaduse § 13 lõike 1 alusel olemasoleva maastikukaitseala kaitse-eesmärke ja kaitsekorda. Muudatuse on tinginud vajadus tagada paremini nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50; edaspidi *loodusdirektiiv*) I lisas nimetatud elupaigatüüpide kaitse. Moodustatav kaitseala hõlmab täielikult Natura võrgustiku Letipea loodusala.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti kaitse planeerimise spetsialist Imbi Mets (tel 329 5543, e-post imbi.mets@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise büroo juhtivspetsialist Riina Kotter (tel 325 8404, e-post riina.kotter@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna peajurist Lüüli Junti (tel 680 7435, e-post lyyli.junti@keskkonnaamet.ee) ja Margit Halopi Õigusbüroo OÜ jurist Margit Halop (tel 517 9278, e-post margit.halop@mail.ee), eksperdihinnangu on andnud Uudo Timm ja Silvia Pihu, keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse-eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta Eesti põhjarannikule iseloomulikke maastikke ja rannaniidukooslusi, olulisi lindude rändepeatus- ja pesitsuspaiku, kaitsealuseid liike, kaitstavaid looduse üksikobjekte Ehalkivi ja Tagaküla Suurkivi, samuti loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüüpe liivamadalad (1110), laiad madalad lahed (1160), vanad loodusmetsad (9010*) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*). Elupaigatüübi nimetuse järel sulgudes on

siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt loodusdirektiivi I lisale. Tärniga (*) on tähistatud esmatähtsad elupaigad.

Vastavalt looduskaitseaduse (edaspidi ka *LKS*) §-le 7 on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus. Letipea maastikukaitseala kaitse all olemise eelduseks on alale kaitse-eesmärgiks seatud Eesti põhjaranniku maastiku tüüpilisus ja esteetiline väärtus, ala olulisus lindude rändepeatus- ja pesitsuspaigana ning elupaigatüüpide haruldus ja ohustatus.

Põhja-Eesti rannikumaastik

Kaitseala maastikku iseloomustab Eesti põhjarannikule tüüpiline poolavatud maastikuilme ja kooslused ning liigendatud rannajoon. Madal rannikumeri veest napilt välja ulatuvate laidudega on oluliseks rändepeatus- ja pesitsuspaigaks veelindudele.

Haruldased ja ohustatud looduslikud ranniku- ja metsakooslused

Letipea maastikukaitsealal asuvad elupaigatüübid liivamadalad (1110), laiad madalad lähed (1160), vanad loodumetsad (9010*) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) on haruldaste ja ohustatutena lisatud loodusdirektiivi I lissasse ning osaliselt märgitud esmatähtsate elupaikadena, mille kaitse tagamisel on Euroopa Liidul ja selle liikmesriikidel eriline vastutus. Veelused liivamadalad (1110) on enamasti püsivalt veega kaetud madalad pikliku kujuga liivavallid, mis on kujunenud lainete kuhjava tegevuse toimel ning paiknevad rannajoonega enam-vähem rööbiti. Laiad madalad lähed (1160) on madalad avatud pehme liiva- või savipõhjaga ja enamasti rikkalikult taimestunud merelähed. Metsaelupaigatüüpidest on kaitsealal vanad loodumetsad (9010*) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*). Vanad loodumetsad on inim mõjuta või vähese inim mõjuga vanad metsad, mis on intensiivse metsamajandamise tõttu kadumisohus. Soostuvad ja soo-lehtmetsad on tasasel maal või laugetes nõgudes kasvavad soostuvad, madalsoo- ja lodumetsad, kus põhjavesi on maapinna lähedal. Metsaelupaigatüübid asuvad kaitseala lõunapoolses osas. Kaitseala rannaniidukooslusi esindavad Letipea rannaniit ning Tagaküla Suurkivi ümbritsev rannaniit, mis kuuluvad Eesti taimkatte kasvukohatüüpide klassifikatsiooni (Paal, 1999) järgi salinise ja suprasalinise rannikuniidu kasvukohatüüpi.

Lindude rändepeatus- ja pesitsuspaigad

Kogu kaitseala mereosa on oluline veelindude kevad- ja sügiserändeagene puhke- ja peatuspaik. Veelindude pesitsuspaigana on olulised eeskätt merelaiud (Munasaar ja Roogsaared) ja rannikuala. Pehmetel talvedel, kui meri ei ole jääs, talvitub piikonnas palju veelinde. Alal käivad toitumas I kaitsekategooriasse kuuluvad merikotkad (*Haliaeetus albicilla*), kelle pesad asuvad kaitseala lähedal.

Maastiku üksikelemendid on kas kaitstavad looduse üksikobjektid või muud sarnased olulise tähtsusega objektid. Kaitstavad looduse üksikobjektid on teadusliku, esteetilise või ajaloolis-kultuurilise väärtusega elus või eluta loodusobjektid, nagu puu, allikas, rändrahn, juga, karestik, pank, astring, paljand, koobas, karst või nende rühm. Kaitsealal asub kaks üksikobjektina kaitse alla võetud rändrahn. Tagaküla Suurkivi (keskkonnaregistri kood KLO4000488) asub Nigula maaüksusel. Madalas rannavees asuv Ehalkivi (KLO4000487) on Eesti suurim maapealse osaga hiidrahn.

Lisaks eespool nimetatud loodusväärtustele on Letipea maastikukaitseala kaitse all hoidmine oluline haruldaste ja ohustatud liikide kaitseks. Samas pole nende kõikide eraldi kaitse-eesmärgina nimetamine vajalik, kuna eesmärgiks seatavate elupaigatüüpide ja koosluste

kaitseks kehtestatud kaitsekord tagab kaudselt ka nende kaitse. See tähendab, et kaitsekorra väljatöötamisel on lähtunud kaitse-eesmärgina loetletud koosluste ökoloogilistest nõudlustest. Seeläbi tagatakse kaitse kõikidele liikidele, kelle elupaigaks on kaitse-eesmärgiks olev kooslus. Kaitseala kaitse-eesmärgiks on seatud need kooslused, mille kaitse jaoks on tegemist esindusliku ja soodsa seisundi säilitamiseks olulise esinemisalaga. Kaitse-eeskirjas sätestatud kaalutusõiguse teostamisel saavutatakse kaitsealuste liikide puhul kaitse-eesmärk (LKS § 14 lõige 2) LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse kaudu. Teiste sõnadega tuleb nende liikide puhul kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tegevusteks ja kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud tegevusteks nõusolekut andes arvestada, et kavandatud tegevus ei oleks vastuolus LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse põhimõtetega. Isendikaitse väldib konkreetsete isendite surmamist, kahjustamist ja hävitamist, kuid ei taga nende liikide elupaikade säilimist sellises mahus, et oleks tagatud nende liikide püsiv pikaajaline säilimine nende levikualal.

Teadaolevatest kaitsealustest liikidest on alal registreeritud III kaitsekategooria linnuliik rukkirääk (*Crex crex*) ning III kaitsekategooria taimeliigid pruunikas pesajuur (*Neottia nidus-avis*), rand-seahernes (*Lathyrus japonicus subsp. maritimus*) ja suur käöpõll (*Listera ovata*) ning samblaliik sulgjas õhik (*Neckera pennata*). Nende liikide korral tuleb arvestada, et kaitseala valitseja võib tuginedes LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse sätetele seada lisaks kaitse-eeskirjas esitatud piirangutele liigispetsiifilisi tingimusi, mis on vajalikud isendikaitseks.

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Letipea maastikukaitseala on kaitse all olnud 1992. aastast ja see on oluline ala Eesti põhjarannikule iseloomuliku rannikumaastiku ning lindude rändeaegse peatus- ja pesitsuspaiga säilimiseks. Kaitseala iseloomustab elupaikade ja koosluste mitmekesisus. Ala hõlmab nii madalat laidudega mereala, liigendatud rannajoonega avatud rannaniidumaastikku kui ka metsast rannikumaastikku lõunaosas. Letipea neemel on kivikülv, mida kutsutakse Roogsaare kivikariks. Kaitsealal on kaks üksikobjektina kaitse alla võetud suurt rändrahu.

Kaitse-eesmärgiks olevad elupaigatüübid liivamadalad (1110) ning laiad madalad abajad ja lahed (1160) on määratud 2001. aastal Tartu Ülikooli Botaanika ja Ökoloogia Instituudi inventeerijad ja 2004. aastal mereelupaikade lisainventuuri käigus Eesti Mereinstituut. Metsastunud luited (2180), vanad loodusmetsad (9010*) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) on alal määratud OÜ Metsaruum inventeerija Marje Talvis 2015. aastal. Mereelupaiku on kaitsealal 164,3 ha (27% ala pindalast). Metsaelupaigatüüpe on 42,5 ha (7%), nende esinduslikkus on peamiselt A ja B. Rannaniite on kaitsealal 20,3 ha (3%). Metsastunud luiteid (2180) on väikesel pindalal (1,93 ha) ning need on määratud kujunemisjärgus (potentsiaalse) elupaigatüübina, mistõttu ei ole see elupaigatüüp kaitse-eesmärgiks seatud.

Kogu kaitseala mereala on oluline lindude rändeaegse peatuspaigana. Letipea maastikukaitseala linnustiku inventuuri (Händkakk, 2009) andmetel on arvukaimaks läbirändajaks valgepõsk-lagle (*Branta leucopsis*) umbes 1500 isendiga. Järgnevad 500–1000 isendiga tuttvart (*Aythya fuligula*), suur-laukhani (*Anser albifrons*), viupart (*Anas penelope*), sinikael-part (*Anas platyrhynchos*) ja lauk (*Fulica atra*). Kogu Kunda laht on oluline rändepeatuspaik rabahanele (*Anser fabalis*), kümnokk-luigele (*Cygnus olor*), hallhanele (*Anser anser*), rääkspardile (*Anas strepera*) ja soopardile (*Anas acuta*). Piirkondliku tähtsusega peatuspaik on ala väikeluigele (*Cygnus columbianus*) ja laululuigele (*Cygnus cygnus*).

Kaitseala laiud, millest suurimad on Munasaar ja Roogsaared, on esmatähtsad pesitsuspaigad mere- ja rannikulindudele sinikael-pardile (*Anas platyrhynchos*), kormoranile (*Phalacrocorax*

carbo), meriskile (*Haematopus ostralegus*), liivatüllile (*Charadrius biaticula*), kalakajakale (*Larus canus*), hõbekajakale (*Larus argentatus*), randtiirule (*Sterna paradisaea*), kühmnokkluigele (*Cygnus olor*), naerukajakale (*Larus ridibundus*) ja tuttvardile (*Aythya fuligula*).

Kaitsealustest liikidest kasvab rand-seahernest laialdasel alal kogu Ulluneemel ja sellega piirneval rannaribal. Pruunika pesajuure, suure käopõlle ja sulgja õhiku kasvukohad on kaitseala lõunapoolsel metsaalal. Liigid on Eestis üsna laialt levinud ning kuuluvad Eesti ohustatud liikide punases nimestikus ohuväliste liikide kategooriasse. Kõikide liikide seisund Letipea maastikukaitsealal on hea.

Kaitsealal asuv Ehalkivi on kogu Põhja-Euroopa suurimaid rändrahne. Kivi paikneb madalas rannavees ja selle kõrgus on 7,6 m. Kivi on eriline, kuna see asub täielikult maapinnal. Niiskel rannaniidul asub Tagaküla Suurkivi, mille kõrgus on 4,5 m.

Lisaks eespool kirjas olevale on Letipea maastikukaitseala kaitse all hoidmine põhjendatud ka asjaoluga, et osaliselt on tegemist Natura võrgustikku kuuluva alaga. Letipea loodusalasse kuulub kaitseala mereala ning Laidude ja Letipea sihtkaitsevööndi osa.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Looduskaitseaduse § 28 kohaselt on maastikukaitseala kaitseala maastiku säilitamiseks, kaitsmiseks, uurimiseks, tutvustamiseks ja kasutamise reguleerimiseks. Kuna Letipea maastikukaitsealal on peamiseks kaitse-eesmärgiks maastiku ja maastikuelementide kaitse, siis rakendatakse kaitseala tüübina jätkuvalt maastikukaitseala. Maastiku kaitsega kaitstakse ka elupaiku ja elustikku. Hoiualad moodustatakse loodusliku loomastiku, taimestiku ja seenestiku soodsa seisundi tagamiseks. Hoiuala kaitsekord ei võimalda mitme eri rangusega vööndi moodustamist, mis on alal kaitse-eesmärkide saavutamiseks vajalikud. Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välis- ja vööndite piirid

Kaitseala piiritlemisel on lähtunud põhimõttest, et kaitsealasse oleksid hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ja loodusväärtustele vajalik puhver. Nimetatud vajalik puhver jääb piiranguvööndisse, kus majandustegevus on ala kaitseväärtuste loodusliku seisundi säilimise eesmärgil piiratud. Ala piir peab olema looduses selgelt tuvastatav ja üheselt mõistetav. Seetõttu on piiritlemisel eelistatult kasutatud konkreetseid ja ajas vähe muutuvaid objekte (teed, ojad, rannajoon, mõõdistatud maaüksused jne). Nende puudumisel on kasutatud looduses kindlatest punktidest lähtuvaid mõttelisi sirgeid. Kaitseala piiritlemise aluseks on Eesti põhikaart (mõõt 1 : 10 000) ja maakatastri andmed.

Planeeritava Letipea maastikukaitseala pindala on 608,8 ha, millest 490 ha moodustab veela, maismaa pindala on 119 ha. Sihtkaitsevööndis on 44,8 ha ja piiranguvööndis 564,0 ha. Letipea maastikukaitsealal on 18 eramaaüksust kokku 44,8 ha-l. Kuuel maaüksusel asuvad majapidamised. Riigimaad on kokku 74,2 ha (sellest 11,7 ha on riigikaitsemaa ja 62,5 ha on riigimetsamaa) ha.

1996. a kehtestatud kaitse-eeskirja järgi oli kaitseala pindala 604,7 ha. Kaitseala piir jääb sisuliselt samaks, kuid tehnilisest korrigeerimisest tingitud muudatused suurendavad senist pindala 4,1 ha võrra. Korrigeerimine puudutab eeskätt kaitseala välispiiri ühildamist Eesti

põhikaardi viimase versiooni järgse rannajoonega ala edelaosas (3,8 ha) ja Letipea küla tee servaga kaitseala idapiiril (0,3 ha).

Eelnõu kohaselt jääb sihtkaitsevööndi ja piiranguvööndi asukoht suuremas osas samaks: kaitseala mereosa ja inimtegevusest enam mõjutatud maismaaosa kuulub piiranguvööndisse ning lõunapoolne metsala kuulub sihtkaitsevööndisse. Võrreldes seni kehtinud tsoneeringuga on piiranguvööndi mereala laidudest moodustatud kolmest lahustükist koosnev Laidude sihtkaitsevöönd. Sihtkaitsevööndisse arvatakse kokku 10,3 ha senist piiranguvööndi ala (sellest 3,8 ha merelaidude ala ning 6,5 ha soostuvate ja soo-lehtmetsadega (9080*) metsa-ala). Sihtkaitsevööndist piiranguvööndisse maid ei arvata. Tsoneeringu muudatused puudutavad üksnes riigimaid.

Pindalalisi muudatusi eramaade osas ei ole, kõik kaitsealal olevad eramaad (44,8 ha) jäävad endiselt piiranguvööndisse.

Kaitseala välispiir kulgeb maaüksuse Kunda metskond 160 (tunnus 90202:006:0228) idanurgast mööda sama maaüksuse piiri Letipea ranna tee (tee nr 9020885) servani ja edasi mööda sama tee serva edela poole ristumiseni Letipea küla teega (tee nr 9020886). Mööda Letipea küla tee serva kulgeb piir 0,53 km lääne poole. Seejärel pöörab piir kagusse ja kulgeb mööda teerada ja looduses selgelt eristatavat metsapiiri kaitsealast väljaspool asuva Tagaküla talu (tunnus 90202:006:0220) teeni ning mööda sama tee ja Letipea tee serva lõuna poole maaüksuse Sonda metskond 150 (tunnus 90202:006:0780) lõunanurgani. Sealt edasi läheb piir mööda sama maaüksuse piiri põhja poole kuni riigimetsa kvartali QN092 põhjapiirini ning mööda sama kvartali põhjapiiri lääne poole rannajooneni. Edasi kulgeb piir mööda rannajoont maaüksuse Sonda metskond 150 loodenurgani. Sealt keerab piir läände ning kulgeb kaitseala merealal mööda mõttelist sirget lääne poole punktini koordinaatidega 59,54761748 N ja 26,55236800 E, seejärel põhja poole mööda mõttelist sirget punktini koordinaatidega 59,56109786 N ja 26,55322397 E ning ida poole mööda mõttelist sirget punktini koordinaatidega 59,56030427 N ja 26,60597041 E. Edasi kulgeb piir lõuna poole maaüksuse Kunda metskond 160 idanurgani. Kõik kaitseala piiriks olevad teed on tsoneeritud kaitsealast väljapoole.

Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tsoneeritud kaheks sihtkaitsevööndiks (Laidude ja Letipea sihtkaitsevöönd) ja üheks piiranguvööndiks (Letipea piiranguvöönd).

Laidude sihtkaitsevööndi suurus on 3,8 ha. Vööndisse on kolme lahustükina tsoneeritud meres asuvad laiud, mis on peamisteks lindude pesitsus- ja rändeagseteks peatuspaikadeks. Sihtkaitsevööndi režiim võimaldab kehtestada ajalist liikumiskiirangut, mis on vajalik lindudele pesitsusaegse rahu tagamiseks, sest inimeste viibimine häirib pesitsevaid linde, põhjustades pesapaikade hülgamist, munade või pesapoegade tallamist. Sihtkaitsevööndisse on tsoneeritud laiud koos ümbritseva madala merealaga. Ilmastikutingimustest sõltuva mereveetaseme kõikumise tõttu ei ole laidude pindala ja rannajoont võimalik kindlalt määrata. Lahustükid on piiritletud kindelpunktide koordinaate ja nendevahelisi mõttelisi sirgeid kasutades. Ulluneeme otsas asuva Munasaart hõlmava lahustüki nurgapunktide koordinaadid on 59,55212626 N ja 26,56777282 E, 59,55269086 N ja 26,57231024 E, 59,55029746 N ja 26,57231024 E ning 59,55029746 N ja 26,57110939 E. Radarimasti juures asuva lahustüki nurgapunktide koordinaadid on 59,54884138 N ja 26,58142856 E, 59,54909827 N ja 26,58300514 E, 59,54866800 N ja 26,58327713 E ning 59,54841111 N ja 26,58170057 E. Roogsaart hõlmava lahustüki nurgapunktide koordinaadid on 59,55410284 N ja 26,59887712 E, 59,55408665 N ja 26,59969974 E, 59,55255237 N ja 26,59958254 E, ning 59,55256856 N

ja 26,59875996 E. Eesti põhikaardi kohaselt on vööndis maismaad 0,5 ha. Laidude sihtkaitsevööndi Ulluneeme otsas asuvast lahustükist 1,1 ha asub riigikaitsemaa kinnistul Letipea neem (tunnus 90202:006:1270).

Letipea sihtkaitsevöönd suurusega 41,0 ha on moodustatud loodusdirektiivi metsaelupaigatüüpide kaitseks. Vöönd asub kaitseala lõunaosas ning vööndi piiriks ida-, lõuna- ja edelaosas on kaitseala välispiir. Vööndi põhjapiiriks on Letipea 2/TTP-544/Kunda eesvoolu kraavi serv (kraav on tsoneeritud piiranguvööndisse), mis on ühtlasi osa Sonda metskond 150 maaüksuse (tunnus 90202:006:0780) läänepiirist. Vööndi läänepiir on määratud põhjalõunasuunalise mõttelise sirgena, mille põhjapoolseks punktiks on Nigula maaüksuse (tunnus 90202:006:0230) lõunanurk ning lõunapoolne otsapunkt on määratud koordinaatidega 59,5508 N ja 26,5899 E. Vöönd asub täies ulatuses riigimetsamaal ning seal asuvad kaitsealal määratud loodusdirektiivi metsaelupaigatüübid vanad loodusmetsad (9010*) 33 ha ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) 6,8 ha.

Letipea piiranguvöönd suurusega 564,0 ha hõlmab kogu kaitseala veeala ja maismaa-ala 74,4 ha-l. Piiranguvöönd on moodustatud mitmekesise mere- ja rannikumaastiku loodusliku ilme säilitamiseks ning veelindude rände- ja pesituspaikade kaitseks. Vööndi maismaa-alast 31,6 ha on riigimaa ja 44,8 ha on eramaa. Piiranguvööndis asuvad kõik kaitseala eramaaüksused. Vööndisse jäävad kõik kaitsealal asuvad mereelupaigad liivamadalad (1110) ning laiad madalad abajad ja lahed (1160) ning kõik kaitsealal asuvad rannaniidud. Vööndi lõunaosas on rannaäärse kitsa ribana metsastunud luiteid (2180). Vööndi piir ühtib kaitseala välispiiriga kogu ulatuses, välja arvatud vööndi lõunapoolses idaosas, kus vöönd piirneb Letipea sihtkaitsevööndiga.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal leiduvaid loodusväärtusi ning kaitseala tsoneeringu ja kaitse-eeskirja kohta koostatud eksperdiarvamusi (eksperdid Uudo Timm ja Silvia Pihu, 2008). Kaitsealal leiduvate loodusväärtuste teadasaamiseks on tehtud järgmised inventuurid: linnustiku inventuur (inventeerijad Ain Nurmla ja Tarmo Evestus Händkakk OÜst, 2009), ja loodusdirektiivi elupaigatüüpide inventuur (inventeerija Marje Talvis Metsaruum OÜst, 2015). Kaitse-eeskirja koostamisel on arvestatud kaitsekorra mõju Letipea loodusala kaitse-eesmärkidele ning Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivaid erisusi.

Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal leiduvate looduslike elupaikade soodsa seisundi ja on proportsionaalne kaitse-eesmärkidega.

Kaitseala kaitse-eeskiri seab kitsendused omandiõigusele (Eesti Vabariigi põhiseaduse § 32; edaspidi *PS*). Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on PS §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb PS §-st 53. Tulenevalt PS §-dest 5, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja looduskaitseseaduse alusel võib omandiõigust piirata. Omandiõiguse põhiolomuse säilimiseks peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Kaitse-eeskirjaga piirangute seadmise eesmärk on alal leiduvate loodusväärtuste säilimine. Ühtlasi täidetakse direktiivist 92/43/EMÜ riigile tulenev kohustus tagada loodusväärtuste kaitse Natura 2000 võrgustiku alal. Neid eesmärke

saab lugeda õiguspäraseks, kuna abinõud, mis soodustavad eesmärgi saavutamist, on õiguslikult sobivad: kaitseala moodustamine ja loodusväärtusi kahjustavate tegevustele piirangute seadmine aitab kaasa kaitseala eesmärkide täitmisele. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne. Kaitse-eeskirja regulatsiooni eesmärgi (loodusväärtuste säilimine) täitmiseks ei ole muid vähemalt sama efektiivseid, kuid isikuid vähem koormavaid meetmeid. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt isikutele antud õigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust. Eesti ja Euroopa loodusväärtuste säilimine on oluline eesmärk. Alale kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmisega ala loodusväärtused säilivad, loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad.

Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tsoneeritud ühte piiranguvööndisse ja kahte sihtkaitsevööndisse. Leebem kaitse-eeskirja seaks ohtu kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamise, kuna ei võimalda tagada väärtuslike koosluste ja nendega seotud kaitsealuste liikide ning lindude rände- ja pesitsusaegsete elupaikade säilimist.

Käesoleva määruse kehtestamisel tunnistatakse kehtetuks Vabariigi Valitsuse 30. mai 2000. a määrus nr 171 „Letipea maastikukaitseala kaitse-eeskiri”.

Kaitse-eeskirjaga ei reguleerita roo ja adru varumist sihtkaitsevööndis, kuna Letipea sihtkaitsevööndis pilliroo ja adru esinemisalad puuduvad ning Laidude sihtkaitsevööndi lahustükid asuvad kaldajoonest eemal merealal, kuhu maismaapinna väiksuse tõttu suuri adruvalle ei kogune ja kus kivised laiud ei ole roostunud. Samuti ei reguleerita kaitse-eeskirjaga sihtkaitsevööndis maaparandussüsteemide hoiutööde tegemist, kuna neid sihtkaitsevööndisse ei jää.

2.5.2. Kaitsekorra üldpõhimõtted

Kogu kaitsealal kehtivad kaitsekorra üldpõhimõtted on kooskõlas looduskaitseadusega, samas on määruses sätestatud mõningaid erisusi. Kaitse-eeskirja kohaselt on inimestel lubatud viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi kogu kaitsealal, välja arvatud lindude pesitsuse ajal rahu tagamiseks Laidude sihtkaitsevööndis. Liikumispiirang lindude häirimatu pesitsemise tagamiseks kehtib 1. aprillist 15. juulini. Inimeste viibimine häirib pesitsevaid lindi, põhjustades poegade hülgamist ja pesitsemise nurjumist. Erisus inimeste viibimisele sihtkaitsevööndis keelatud ajal kehtib kaitseala valitseja nõusolekul teostatavale teadustegevusele, kaitseala kaitse korraldamise ja valitsemisega seotud tegevusele ning järelevalve- ja päästetöödele. Marjade, seente ja metsa kõrvalsaaduste korjamine ei kahjusta koosluste ja liikide soodsat seisundit.

Telkimine ja lõkke tegemine on kaitsealal lubatud õuemaal ning kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud. Praegu ettevalmistatud telkimis- ja lõkkekohti kaitsealal ei ole, nende rajamise vajadust analüüsitakse täpsemalt kaitsekorralduskavas. Reguleerimata telkimine ja lõkke tegemine seavad ohtu kaitseväärtuste säilimisele: suureneb negatiivne mõju kooslustele, pesitsevatele lindudele ja kaitsealustele liikidele (häirimine, tallamine, prahistamine, ebaseaduslikud lõkkekohad, puuderaie lõkke tegemise eesmärgil jne). Telkimine ja lõkke tegemine õuemaal ei sea ohtu kaitseväärtuste säilimist. Õuemaal telkimisel ja lõkke tegemisel tuleb arvestada keskkonnaseadustiku üldosa seaduse §-des 35 ja 36 sätestatuga.

Kaitsealal on lubatud sõiduki ja maastikusõidukiga sõitmine teedel, jalgratastega ka radadel. Sõiduki ja maastikusõidukiga sõitmine väljaspool teid on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ning kaitse-eeskirjaga lubatud töödel, sealhulgas piiranguvööndis kaitse- ja liinirajatiste hooldustöödel ning põllu- ja metsamajandustöödel. Sõidukiga sõitmise erisused tulenevad otseselt looduskaitseeaduse § 30 lõikest 3, lisaks on tehtud erisus kaitse-eeskirjaga lubatud töödele. Kaitseala valitseja nõusolekut ei vaja sõidukiga sõitmine väljaspool teid ning maastikusõidukiga sõitmine piiranguvööndis kaitse- ja liinirajatiste hooldustöödel ning põllu- ja metsamajandustöödel. See erisus on tehtud, et võimaldada kaitsealal asuvate eramaade elanikel teha vajalikke igapäevaseid põllu- ja metsatöid. Hooldustöid vajavatest kaitse- ja liinirajatistest asuvad kaitseala piiranguvööndis piirivalve radarimast, tuletorn ja elektriliin. Maastikusõidukiga sõitmine teedel on lubatud vastavalt liikluseaduse § 154 lõikes 1 esitatud erisustele, mille alusel on maastikusõidukiga teedel sõitmine lubatud jõgede, teede ja muude takistuste ületamiskohtades ning lumega kaetud teel, mis ei ole mootorsõidukitele ajutiselt läbitav, ning teel, kus seda lubab sellekohane liikluskorraldusvahend.

Kaitseala vetel on lubatud ujuvvahendiga sõitmine, välja arvatud Laidude sihtkaitsevööndi veealal liikumiskeelu ajal. Liikumispiirang lindude häirimatu pesitsemise tagamiseks kehtib 1. aprillist 15. juulini. Mujal ei ole ujuvvahendiga sõitmist lindude pesitsemise kaitse eesmärgil piiratud, kuna ka Laidude sihtkaitsevööndiga vahetult piirnev piiranguvööndi veeala on madalaveeline ja mootoriga ujuvvahendiga liiklemiseks sobimatu.

Kaitsealal on lubatud kalapüük, välja arvatud Laidude sihtkaitsevööndis liikumiskeelu ajal. Muid lisapiiranguid kaitse-eeskiri kalapüügile ei sea. Arvestades Laidude sihtkaitsevööndi veeala väikest ulatust ei ole piirang oluliselt suur.

Lähtudes kaitse-eesmärgist on kaitsealal lubatud jahipidamine, ent kõikjal on keelatud linnujaht. Kaitseala on oluline lindude rändepeatus- ja pesitsusala ning üheks peamiseks kaitse-eesmärgiks on alal linnustiku kaitse. Linnujaht põhjustaks liiga suurt häiringut seal rändeks valmistuvatele ja rändel peatuvatele liikidele. Kuna lindude peatuspaigad hõlmavad lisaks laidudele rannaala, siis ei ole linnujahi lubamine põhjendatud ka teistes vööndites. Linnujahi lubamine oleks vastuolus kaitseala kaitse-eesmärkidega. Muu jahipidamine on eelnõu järgi lubatud, välja arvatud Laidude sihtkaitsevööndis liikumiskeelu ajal. Jaht väikekiskjatele ja metssigadele võib olla vajalik kaitstavate linnuliikide seisukohalt.

2.5.3. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt looduskaitseeaduse § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detail- ja üldplaneeringut, lubada ehitada ehitusteatisel kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada lautrit või paadisilda, anda projekteerimistingimusi ja ehitusluba ning rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja vee erikasutusluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatisel, ning lisaõota jahilukeid.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala

seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärast ootust sellise tegevuse õiguspärasuse suhtes.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võtte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arendushuvid.

2.5.4. Sihtkaitsevöönd

2.5.4.1. Sihtkaitsevööndi eesmärgid

Sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud looduslike koosluste säilitamiseks ja liikide ja nende elupaikade kaitseks. Kaitsealal on Laidude ja Letipea sihtkaitsevöönd.

Laidude sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on laidude ökosüsteemide kaitse loodusliku protsessina ning lindude rändepeatus- ja pesitsuspaikade kaitse. Kaitseala laiud on esmatähtsad mere- ja rannikulindude pesitsuspaikadena. Lindude häirimatu pesitsemise ajalise liikumispiirangu abil saab tagada üksnes sihtkaitsevööndi kaitsekorruga. Laiud ei ole eraldi loodusdirektiivi elupaigatüübina määratud. Kaitseala laiud on olulised paigad seal pesitsevatele lindudele, nagu sinikael-part, kormoran, merisk, liivatüll, kalakajakas, hõbekajakas, randtiir ja kümnokk-luik. Läbirändepeatusena on laiud olulised kümnokk-luigele, rääkspardile, sinikael-pardile, rägapardile, tuttvardile, tõmmuvaerale, sõtkale ja tuttputile.

Letipea sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on metsaelupaigatüüpide kaitse, looduse mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine ning kaitsealuste liikide elupaikade kaitse. Vööndi olulisimaks väärtuseks on metsaelupaigatüübid vanad loodusemetsad (9010*) 33 ha-l esinduslikkusega B ning soostuvad- ja soolehtmetsad (9080*) 6,8 ha-l esinduslikkusega A. Sihtkaitsevööndi režiim on vajalik kaitseala metsamaastiku ja vana metsaga seotud liikide elupaikade säilimiseks.

2.5.4.2. Lubatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevöönd on ette nähtud looduslike liikide ja elupaikade kaitseks ning looduslike koosluste säilitamiseks, mistõttu küllastajate massiline viibimine alal võib kahjustada vööndi kaitse-eesmärgi saavutamist. Seetõttu piiratakse sihtkaitsevööndis rahvaürituste korraldamist ja suunatakse inimesed ettevalmistatud radadele, kus on võimalik korraldada rahvaüritusi, tekitamata loodusele suuremat kahju.

Sihtkaitsevööndis on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine. Kuni 50 inimest on kaitseala küllastav tavapärane hulk (nt ekskursioonid), kes liiguvad tavaliselt hajutatult ja kelle liikumine ei ületa üldjuhul koosluste taluvuspiire.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine.

Letipea sihtkaitsevööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud kaitsealuste liikide

elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus. Suur käopõll on Eestis tavaline käpaline, keda võib leida nii päikesepaistelisel niitudel kui ka varjulisematest metsadest. Sihtkaitsevööndis, kus liik kasvab, võib vajalikuks osutada puurinde ja võsa harvendamine taimede kasvu- ja valgustingimuste parandamiseks.

2.5.4.3. Keelatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on kooskõlas kaitse-eeskirjaga sätestatud erisustega keelatud majandustegevus, loodusvarade kasutamine ja uute ehitiste püstitamine, välja arvatud kaitseala valitseja nõusolekul rajatiste püstitamine kaitseala tarbeks ja olemasolevate rajatiste hooldustööd. Vastavalt majandustegevuse seadustiku üldosa seadusele on majandustegevus iga iseseisvalt teostatav, tulu saamise eesmärgiga püsiv tegevus, mis ei ole seadusest tulenevalt keelatud. Tegevus, mille suhtes on kehtestatud teatamis- või loakohustus, loetakse samuti majandustegevuseks ka juhul, kui selle eesmärk ei ole tulu saamine. Seega kõik kaitse-eeskirja kaitsekorra üldpõhimõtete peatükis või sihtkaitsevööndite peatükis reguleeritud tegevused, mis on määrusega lubatud ja mida tehakse tulu saamise eesmärgiga, ning tegevused, mis on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja millega kaasneb teatamis- või loakohustus, on kaitsealal lubatud majandustegevus. Kaitse-eeskirjaga ei tehta looduskaitse seaduses sätestatud olulisi leevendusi majandustegevuse ja loodusvarade kasutamise osas, kuna need tegevused seaksid ohtu kaitseala loodusväärtuste säilimisele. Ühe majandusliku huvina võib piirkonnas pidada metsaraiete tegemist, mis aga hävitaks metsaelupaigatüübid, mis on kaitsealuste liikide elupaigad, ning muudaks kooslused killustatuks. Kaitse-eeskirjaga lubatakse sihtkaitsevööndis majandustegevust, mis ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärki või seisundit.

Uute ehitiste püstitamine on keelatud, et vältida väärtuslike metsaelupaikade kahjustamist. Sihtkaitsevööndis on valdavas ulatuses tegemist riigimetsamaaga, kus on registreeritud loodusdirektiivi elupaigatüübid. Elupaikadele tuleb tagada soodsa seisundi säilimine, st nende looduslik levila on muutumatu suurusega või laieneb. Metsamaale ehitamise keeld on vajalik ka loodusliku mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamiseks. Ehitamine kaitsealale on suure negatiivse mõjuga ja vastuolus kaitse-eesmärkidega. Ehitamise tagajärjel killustuvad ja hävivad looduslikud kooslused, muudetakse ja rikutakse maastikuilmet. Kaitse-eeskirjaga ei tehta leevendusi sihtkaitsevööndisse tee rajamiseks, tehnovõrgu rajatise või tootmisotstarbeta hoone püstitamiseks. Nende rajatiste vajadus riigimaal asuvate kinnistute ja kaitseala tarbeks puudub.

Erandina on Letipea sihtkaitsevööndis lubatud rajatiste püstitamine kaitseala tarbeks ja olemasolevate rajatiste hooldustööd. Kuna kaitseala sihtkaitsevööndis ei ole hooneid, ei ole vajadust nende hooldustööde eeskirjaga reguleerida. Kaitseala valitseja nõusolekul rajatiste püstitamine kaitseala tarbeks võimaldab paigaldada loodushariduse eesmärgil infotahvleid ja piiritähiseid, millel on tähtis osa külastajatele info jagamisel. Olemasolevateks hooldust vajavateks rajatisteks kaitsealal on kaitseala piiritähised, infotahvlid, teed ja rajad. Peamised hooldustööd teedel ja radadel on maha kukkunud ja murdunud puude eemaldamine ning ohtlike puude raie, samuti võsa eemaldamine teede ja radade äärest. Ka kaitseala tähised ja infotahvel vajavad korralist hooldamist. Rajatiste hooldustöödeks on vajalik kaitseala valitseja nõusolek. Kooskõlastuse väljaandmisel saab kaitseala valitseja seada tingimusi, et ala loodusväärtused ei saaks kahjustada. Laidude sihtkaitsevööndis ei ole rajatiste püstitamine ja hooldamine reguleeritud, kuna vööndi lahustükid asuvad merealal ning seal ei ole rajatiseid ja neid ei ole sinna plaanis ka rajada.

2.5.5. Piiranguvöönd

2.5.5.1. Piiranguvööndi eesmärgid

Piiranguvöönd on kaitseala osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse. Kaitsealal on Letipea piiranguvöönd. Piiranguvööndi kaitse-eesmärk on looduse mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine, rannaniidukoosluste ning lindude pesitsemis- ja rändeageste koondumispaikade kaitse. Piiranguvöönd on maastikuliselt mitmekesine, see hõlmab mereelupaiku liivamadalad (1110) ning laiad madalad abajad ja lahed (1160). Kõik kaitseala rannaniidud asuvad piiranguvööndis. Rannaäärsel kitsal luitevällil asuv nooremapoolne männik vööndi lõunaosas on määratud kujunemisjärgus oleva litemetsana, kuid vähese esinduslikkuse ja väikese pindala tõttu ei ole see kooslus kaitse-eesmärgiks seatud. Piiranguvööndi metsaaladel on tähtsus maastiku ilmestamisel.

Mõõdukas inimõju mereelupaiku ei kahjusta ja rannaniitudel on vajalik hooldamine, seega on väärtuste säilimine kaitseala piiranguvööndis tagatud.

2.5.5.2. Lubatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on lubatud majandustegevus, arvestades kaitse-eeskirjaga sätestatud erisustega.

Piiranguvööndis on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas. Rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja poolt tähistamata kohas on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Arvestades kaitseala loodusväärtusi on liigse tallamiskoormuse ja lindude häirimise vältimiseks põhjendatud, et suurema kui 50 osalejate arvuga rahvaürituste korral tuleb tegevus kooskõlastada kaitseala valitsejaga. Koostöö tulemusel saab vältida tallamistundlikke alasid ning lindude pesitsus- ja kogunemispaiku. Piiranguvööndis ettevalmistatud kohas ürituse korraldamisele looduskaitseeadus osalejate arvu kitsendusi ei sea.

Piiranguvööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud ehitise püstitamine. See säte võimaldab piiranguvööndis asuvate kinnistute omanikel ehitada juurde hooneid või rajatise vastavalt vajadusele. See vajab kaitseala valitseja nõusolekut, et suunata uute ehitiste maastikku paigutamist. Samuti asub kaitsealal piirivalve radarimast ja Letipea tuletorn, mille teenindamiseks võib samuti olla vajalik ehitiste püstitamine. Lautrite rajamine on selles piirkonnas oluline traditsioonilise rannakalanduse ja meresõidu elushoidmiseks. Lautrite rajamine hoiab ära paatide vettelükkamise kohas, kus see võib kahjustada looduslikke kooslusi. Nõusoleku andmisel saab Keskkonnaamet seada tingimusi lautrite rajamiseks kohtadesse, kus see ei kahjusta kaitse-eesmärgiks olevaid koosluseid ega liike.

Lähtuvalt looduskaitseeadusest on roo varumine külmunud pinnasega piiranguvööndis lubatud ja seda eeskirjas ei reguleerita. Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud pilliroo varumine ka teisel ajal. Selleks nõusoleku andmine sõltub roo varumise mõjust linnustikule ja pinnasele. Samuti saab kaitseala valitseja otsustada oma nõusoleku andmisega,

kas lubatakse käsitsi või masinatega roo varumist. Roo varumine on vajalik traditsioonilise avatud rannikumaastikuilme säilitamiseks.

Piiranguvööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud turberaie langi suurusega kuni kaks hektarit. Kaitseala piiranguvööndi metsamaa eesmärk on säilitada rannaala mosaiikne maastikuilme, kus metsatukad vahelduvad lagedamate aladega. Selleks on oluline säilitada metsatukkade ühtlus ning metsakoosluste liigiline ja vanuseline mitmekesisus. Metsaosade säilimise tagab turberaie langi suurusele seatud piirang. Looduskaitseaduse § 31 lõike 4 kohaselt võib piiranguvööndis seada raielangi suurusele metsaseadusest erinevaid piiranguid, kui need on vajalikud koosluse või kaitsealuse liigi säilimiseks. Piirangud langi pindala suurusele takistavad intensiivset metsade majandamist ja hoiavad kooslustes tekkinud häiringute taseme madalal. Väikeste lankidena tehtud raie on sarnasem looduslikele häiringutele ja metsakoosluse kui terviku taastumine toimub kiiremini. Vööndi kaitse-eesmärk on looduse mitmekesisuse ja maastikuilme säilimine. Piiranguvöönd moodustab enamasti vaid 300–400 m laiuse riba mere ja kaitseala välispiiriks oleva Letipea tee vahel ning suurem turberaie lank võib hõlmata piiranguvööndi terves laiuses, mis rikuks metsase maastikuilme ega ole kooskõlas kaitse-eesmärkidega. Valdav osa piiranguvööndi metsadest on keskmise või madala boniteediga keskealised männikud.

Kaitseala piiranguvööndi kuusikud ja lepikud jäävad täielikult Läänemere ranna piiranguvööndisse, kus looduskaitseaduse § 37 lõike.2 alusel on lageraie keelatud, mistõttu ei ole kaitse-eeskirjas nende majandamist lageraie teel reguleeritud.

Metsade majandamisel tuleb säilitada koosluse looduslik tasakaal ning liigiline ja vanuseline mitmekesisus. Säte on vajalik, et anda kaitseala valitsejale võimalus seada tingimusi väärtuslike üksikpuude või puugruppide säilitamiseks. Sageli on see vajalik, et säilitada liigiline mitmekesisus ja kaitsealuste liikide elupaigad. Elustiku mitmekesisuse tagamiseks alles jäetavad puud valitakse esimese rinde suurima diameetriga puude hulgast, eelistades kõvalehtpuid, mände ja haabasid, samuti eritunnustega, nagu põlemisjälgede, õõnsuste, tuuleluudade või suurte okstega puud. Vanad õõnsuste ja paksu korbaga lehtpuud on elupaigaks lindudele, nahkhiirtele, samblikele ja sammaldele, sageli leidub neilt kaitsealuseid liike. Pärast raiet tuleb tagada liigiliselt mitmekesise puistu taastumine. Hooldusraiate tegemisel saab taastuva puistu liigilist koosseisu reguleerida, kasvama jäetakse okaspuid ja väärtuslikke laialehiseid puuliike ning parandatakse nende kasvutingimusi. Oluline on, et pärast uuendusraiet taastuks kasvukohale omane ja ümbritsevate elupaikadega sarnane puistu.

Piiranguvööndis on lubatud tehisveekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine ning rannajoone muutmine lautrikohtade ehitamisel. Tehisveekogudeks on kaitsealal kuivenduskraavid. Looduslike veekogude kaldajoone muutmine on enamasti olulise keskkonnamõjuga, mistõttu on see kaitseala kaitseväärtuste soodsa seisundi tagamiseks keelatud. Looduslikuks veekoguks on kaitsealal meri. Rannajoone muutmine on erisusena lubatud vaid lautrikohtade ehitamisel, kuna sellega aidatakse kaasa traditsioonilise rannakalanduse säilimisele.

2.5.5.3. Vajalik tegevus piiranguvööndis

Piiranguvööndi poollooduslike koosluste, rannaniitude esinemisaladel on nende ilme ja liigikoosseisu säilimise tagamiseks vajalik niitmine ja/või loomade karjatamine ning puu- ja põõsarinde kujundamine. Rannaniite on piiranguvööndis kokku 20,3 ha. Kaitsealal asuvad rannaniidud on olnud aastakümneid hooldamata ning neid ohustab mere poolt roogu kasvamine

ja maismaa poolt võsastumine. Rannaniitude säilitamiseks on nende taastamine ja hooldamine esmatähtis, sest nende kadumine ohustab lisaks kaitseala peamise eesmärgi, milleks on linnustiku pesitsus- ja koondumispaikade kaitse, täitmist.

2.5.5.4. Keelatud tegevused piiranguvööndis

Kaitse-eeskirja kohaselt on piiranguvööndis keelatud uue maaparandussüsteemi rajamine, maavara kaevandamine ning puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine. Keelatud on biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine, välja arvatud õue- ja põllumaal. Need piirangud tulenevad looduskaitseaduse § 31 lõikest 2 ja on suunatud vööndi kaitse-eesmärkide täitmisele.

Piiranguvööndis on keelatud uue maaparandussüsteemi rajamine. Veerežiimi muutmine on tavaliselt olulise keskkonnamõjuga tegevus, mis mõjutab kooslusi ja liike negatiivselt. Tegemist on suurt piirkonda hõlmava tegevusega, mille mõju ulatub ka ümbritsevatele aladele. Veerežiimi muutused muudavad kasvukohatingimusi ja seeläbi koosluste liigilist koosseisu ja mitmekesisust. Maaparandusseaduse kohaselt on maaparandussüsteem maatulundusmaa kuivendamiseks ja niisutamiseks ning keskkonnakaitseks vajalike ehitiste kogum, mis kantakse maaparandussüsteemide registrisse. Maaparandussüsteemina ei käsitleta väikesemahulist kuivendusvõrku, mis rajatakse õuemaale hoone või hoonestuse teenindamiseks.

Maavara kaevandamine on keelatud, sest see tegevus kahjustab oluliselt kaitseala maastikku ja selle vaatelisust ning mereelupaiku. Maavara kaevandamisega võib muutuda ka kaitseala veerežiim, mis võib ohustada Letipea maastikukaitsealal kaitse-eesmärgiks seatud elupaigatüüpide säilimist.

Puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine vaesestab looduslikku mitmekesisust ja maastikuilmet.

Biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine mõjutab looduslikke ökosüsteeme ning kahjustab mere hüdrokeemilist seisundit. Õue- ja põllumaa osas tehakse kaitse-eeskirjaga leevendus, kuna nendel aladel ei leidu looduslikke koosluseid.

Keelatud on puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt, sest metsatöömashinatega pehmel niiskel pinnasel liikumine kahjustab pinnast ja metsataimestikku. Piiranguvööndi metsad, kus on lubatud turberaie, on enamasti märjemad kasemetsad. Ka puidu väljavedu külmumata pinnaselt on keelatud, sest raske koormaga metsaveoautod kahjustavad pehmeid pinnasteid, mis muutuvad sügavate roobaste tõttu väiksematele sõidukitele läbimatuks. See omakorda raskendab järelevalve- ja päästetöid ning takistab kaitseala valitseja ligipääsu kaitsealusele objektile. Kaitse-eeskiri annab kaitseala valitsejale võimaluse lubada puidu väljavedu siis, kui pinnas seda võimaldab. Selle sätte kohaselt saab kaitseala valitseja anda nõusoleku puidu kokku- või väljaveoks maantee ääres asuvalt langilt või juhul, kui väljaveoks kasutatavad metsateed on rajatud kuivale ja kõvale pinnasele.

3. Menetluse kirjeldus

Letipea maastikukaitseala kaitse-eeskirja avalik väljapanek toimus 24. oktoobrist 10. novembrini 2016. a Keskkonnaameti Rakvere kontoris ning Viru-Nigula Vallavalitsuses. Teade kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta ilmus 21. oktoobril 2016. a

üleriigilise levikuga ajalehes Postimees ja 22. oktoobril 2016. a maakonnalehes Virumaa Teataja. Väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise teade 18. oktoobril 2016. a.

Looduskaitseaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti teade tähtud kirjaga või e-kirjaga kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise, sh avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta Viru-Nigula Vallavalitsusele, Lääne-Viru Maavalitsusele, Keskkonnainspektsiooni Lääne-Virumaa büroole, Riigimetsa Majandamise Keskusele, Siseministeriumile, Veeteede Ametile ja 16 maaomanikule. Kirjas oli märkus, et kui avaliku väljapaneku kestel ei esitata parandusettepanekuid või vastuväiteid, siis ollakse esitatud Letipea maastikukaitseala kaitse-eeskirja eelnõu muutmise ettepanekuga nõus. Ühe kirja tagastas Omniva saatjale tähtud kirja hoiutähtaja möödumise tõttu. Eramaaomaniku teavitamiseks avaldati lisakuulutus 17. novembri 2016. a ajalehes Postimees, milles pikendati eelnõu täiendus- ja parandusettepanekute aega 5. detsembrini 2016. a.

Viru-Nigula Vallavalitsuse saalis toimus 21. novembril 2016. a kaitse-eeskirja avalik arutelu, millest võttis koos Keskkonnaameti töötajatega osa 11 inimest. Avalikul arutelul kaitse-eeskirja eelnõu kohta sisulisi ettepanekuid ei tehtud.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud EÜ Nõukogu direktiiviga 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50).

EÜ Nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ ehk loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisse annab oma panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslike elupaigatüüpe ja liikide elupaiku.

Vastavalt Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 2 alapunktile 188 on Natura 2000 võrgustiku loodusalaks esitatud Letipea loodusala, mis hõlmab Letipea maastikukaitseala. Seetõttu tuleb Letipea maastikukaitsealal tegevuste kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivaid erisusi.

Letipea loodusala on esimest korda kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 12. detsembri 2008. a otsusega 2009/94/EÜ, millega võeti vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade teine ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbriga K(2008) 8046 all, ELT L 043, 13.02.2009, lk 245–392). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusalade nimekirja Euroopa Komisjoni 26. novembri 2015. a rakendusotsusega (EL) 2015/2371, millega võeti vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu üheksas uuendatud versioon (teatavaks tehtud numbriga C(2015) 8214 all, ELT L 338, 23.12.2015, lk 436–676).

Pärast määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek ajakohastada Letipea loodusala piire. Letipea loodusala piiri korrigeeritakse rannajoone osas ETAK-i 2015. aasta versiooni järgi ning alumise lahustüki osas Letipea sihtkaitsevööndi piiri järgi. Letipea

loodusala pindala on pärast välispiiri korrigeerimist 530,2 ha (loodusala suureneb 13,8 ha võrra). Tehakse ka ettepanek loodusala kaitse-eesmärkide muutmiseks: eesmärkideks lisatakse elupaigatüüp soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) ning tehakse ettepanek eesmärkidest välja arvata elupaigatüübid liivased ja mudased pagurannad (1140), metsastunud luided (2180) ja luidetevahelised niisked nõod (2190).

Letipea loodusala laiendamisel Natura 2000 võrgustiku alade hulka uusi eramaid ei lisandu. Loodusala osakaal suureneb maaüksusel Sonda metskond 150 (tunnus 90202:006:0780) 7,1 ha võrra.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määrus aitab paremini tagada piirkonna metsaelupaikade kaitset. Kehtestatav kaitsekord arvestab ala eesmärgiks olevate väärtuste kaitse vajadusi ja selle rakendamine tagab nende säilimise.

Uue kaitse-eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Letipea maatikukaitseala on juba riikliku kaitse all, mistõttu määruse jõustumisel puudub oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele. Määruse jõustumine ei too kaasa uute organisatsioonide moodustamist.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole, mistõttu oluline mõju selles küsimuses puudub. Eelnõu avalikustamise käigus saadeti kohalikele omavalitsusele ja maaomanikele arvamuse avaldamiseks eelnõu materjalid. Selle käigus ei esitatud vastuväiteid, et määruse jõustumine takistaks kehtivate planeeringute teostamist. Looduskaitseaduse § 9 lõike 71 punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üks eesmärk saada menetlusosalistelt neile teadaolevaid andmeid, mis on eelnõuga seotud.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb eelnõu jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude vähenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 1¹ kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta ja § 4 lõike 2 kohaselt looduskaitseaduse §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt makstakse maamaksu 50% maamaksumäärast. Aastas laekub Viru-Nigula valla eelarvesse 17 eurot vähem. Piiranguvööndist tzoneeritakse sihtkaitsevööndisse 7,1 ha juba kaitse all olevat piiranguvööndi maismaad ja kaitseala välispiiri korrigeerimisega rannajoone osas lisandub kaitseala piiranguvööndile 0,9 ha kaitsealast väljaspool asunud riigimetsamaad.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele

vastava tasu eest. Letipea maastikukaitsealal kaitsekorra muudatused eramaid ei puuduta ja uusi eramaid sihtkaitsevööndisse ei lisandu, seega maa omandamise kulusid riigieelarvest ei teki.

Kaitsealal, mis on ühtlasi Natura 2000 loodusala, saab taotleda metsatoetust 60 eurot piiranguvööndi ja 110 eurot sihtkaitsevööndi metsamaa hektari kohta. Metsatoetuste kulusid alale ei teki, kuna loodusala ei hõlma eramaid.

Letipea maastikukaitseala kaitsekorra uuendamise arvatakse kaitseala piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse riigimetsa 6,5 ha ning väljastpoolt kaitseala liidetakse piiranguvööndiga 0,9 ha riigimetsa. 1 ha range kaitse vähendab Lääne-Virumaal puidukasutuse tulu keskmiselt 108 eurot aastas. Lähtudes sellest, et ka piiranguvööndi metsade majandamine oli varem kitsendatud ja vastavalt RMK arvutustele on majanduspiirangutega metsade kavandatavaks raiemahuks ligikaudu 1/10 majandusmetsa lankide keskmisest, suureneb iga-aastane saamata jäänud puidutulu Letipea maastikukaitseala tsoneeringu muudatusega 158 euro võrra aastas.

Letipea looduslal poollooduslikke kooslusi ei ole. Kaitseala rannaniidud pindalaga 20,3 ha asuvad Letipea maastikukaitseala piiranguvööndi osas, mis jääb väljapoole loodusala.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministriumidega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ning Justiitsministeerium kooskõlastasid eelnõu märkusteta. Maaeluministeerium kooskõlastas eelnõu märkustega arvestamise korral ning nende märkuste osas on seletuskirja täiendatud. Ülejäänud ministriumid on kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks. Kooskõlastamisel esitatud märkused ja ettepanekud ning nendega arvestamine on esitatud käesoleva seletuskirja lisan.

Letipea maastikukaitseala kaitse-eeskirja seletuskirja lisa

Kooskõlastusringil esitatud ministeeriumite märkustega arvestamise tabel

<p>Maaeluministeerium</p>	<p>Eelnõust ei selgu kas kaitsealal on lubatud olemasoleva maaparandussüsteemi hoiutööd, samuti jääb ebaselgeks eelnõule lisatud seletuskirja leheküljel 4 antud selgitus, mille kohaselt: „Puhvertsoon on kaitseala põhiväärtustega piirnev ala, kus majandustegevus (nt metsa lageraie, ehitustööd, maaparandustööd) on kaitseväärtuste loodusliku seisundi säilimise eesmärgil rangelt reguleeritud.“ Arvestades, et termin „puhvertsoon“ on määratlemata õigusmõiste ning eelnõus seda ei kasutata, palume täpsustada millega on tegemist ning kui suure ala see hõlmab.</p>	<p>Arvestatud. Seletuskirja on muudetud ning kõnealune lause on asendatud lausega järgmises sõnastuses. „Nimetatud vajalik puhver jääb piiranguvööndisse, kus majandustegevus on ala kaitseväärtuste loodusliku säilimise eesmärgil piiratud.“</p>
<p>Maaeluministeerium</p>	<p>Juhime tähelepanu, et Letipea maastikukaitseala läbib maaparandussüsteemi eesvool, mis teenindab väljaspool Letipea kaitseala paiknevat 170 hektari suuruse metsamaa maaparandussüsteemi maa-ala. Maaparandusseaduse § 7 lõike 3 kohaselt on maaparandussüsteemi eesvool kuivendusvõrgust voolava liigvee ärajuhtimiseks või niisutusvõrgu veehaardesse vee juurdevooluks rajatud veejuhe või loodusliku veekogu reguleeritud lõik, mille veeseisust või toruveejuhtme vee läbilaskevõimest sõltub reguleeriva võrgu nõuetekohane toimimine, seega on oluline, et Letipea</p>	<p>Mittearvestatud. Selgitatud, et kõnealune maaparandussüsteem jääb piiranguvööndisse, kus maaparandussüsteemi hoiutöödele piiranguid ei seata. Keelatud on piiranguvööndis vaid uute maaparandussüsteemide rajamine. Seletuskirja lk 7 on täiendatud lausega järgmises sõnastuses: „Samuti ei reguleerita kaitse-eeskirjaga sihtkaitsevööndis maaparandussüsteemide hoiutööde tegemist, kuna neid sihtkaitsevööndisse ei jää.“</p>

	<p>maastikukaitsealale paikneval maaparandussüsteemi eesvoolul oleks võimalik teha maaparandushoiutöid, mis tagavad naaberkinnisasjadel maaparandussüsteemi toimimise.</p> <p>Teeme ettepaneku kehtestada kaitse-eeskirjaga olemasoleva maaparandussüsteemi hoiutööde tegemine kaitseala valitseja nõusolekul ning määrata hoiutööde tegemise vajadus, tihedus ja kord selliselt, et oleks tagatud maastikukaitsealale jääva eesvoolu nõuetekohane toimimine, samuti maastikukaitsealast väljapoole jääva maatulundusmaa sihipärane maakasutus, arvestades, et see sõltub looduskaitsealal paikneva eesvoolu hoiust.</p>	
--	--	--